ADMINISTRATĪVĀ RAJONA TIESA
RĒZEKNES TIESU NAMS

Lietas Nr.A420329416
Lietas arhīva Nr.A42-01094-17/44

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rēzeknē 2017.gada 23.februārī

Administratīvā rajona tiesa
šādā sastāvā: tiesnese Solvita Pujāte,

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc /pers. A/ pieteikuma par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, ar kuru pieteicējam tiktu piešķirta un izmaksāta kaitējuma atlīdzība kā Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībniekam.

Aprakstošā daļa

[1] Pieteicējs /pers. A/ vērsās Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras (turpmāk – Aģentūra) Rēzeknes reģionālajā nodaļā ar 2016.gada 30.augusta iesniegumu par vecuma pensijas piešķiršanu kā persona, kura ir Černobiļas atomelektrostacijas (turpmāk – AES) avārijas seku likvidēšanas dalībnieks.

Ar Aģentūras Rēzeknes reģionālās nodaļas 2016.gada 29.septembra lēmumu Nr.16/1845924 (turpmāk – sākotnējais lēmums) pieteicējam piešķirta vecuma pensija kā Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekam.

Nepiekrītot sākotnējam lēmumam, pieteicējs to apstrīdēja Aģentūras direktorei, lūdzot izdot jaunu administratīvo aktu, kurā ietverts ne tikai vecuma pensijas aprēķins, bet arī aprēķināta un pieskaitīta klāt vecuma pensijas apmēram kaitējuma atlīdzība kā Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekam, saskaņā ar Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieku un Černobiļas atomelektrostacijas avārijas rezultātā cietušo personu sociālās aizsardzības likuma (turpmāk – Sociālās aizsardzības likums) 10.panta pirmo daļu.

[2] Ar Aģentūras direktores 2016.gada 20.oktobra lēmumu Nr.16/1995760 (turpmāk – lēmums) sākotnējais lēmums atstāts negrozīts. Lēmumā norādīts šāds pamatojums.

[2.1] No 1994.gada 11.janvāra pieteicējam piešķirta invaliditātes pensija, jo viņš atzīts par 2.grupas invalīdu bez termiņa ierobežojuma sakarā ar Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas darbu veikšanu. Invaliditātes pensija aprēķināta un izmaksāta kaitējuma atlīdzības apmērā. Indeksācijas rezultātā, kaitējuma atlīdzības apmērā aprēķinātais invaliditātes pensijas apmērs no 2015.gada 1.oktobra ir 476,85 *euro* mēnesī.

[2.2] Ar sākotnējo lēmumu pieteicējam aprēķināta vecuma pensija saskaņā ar likuma „Par valsts pensijām" 12.panta pirmo daļu un pārejas noteikumu 13., 18. un 33.punktu.

[2.3] Likuma „Par valsts pensijām" pārejas noteikumu 19.punktā ir noteikts, ka invaliditātes pensijas vietā piešķirtā vecuma pensija invaliditātes laikā nedrīkst būt mazāka par invaliditātes pensiju, kas saņemta līdz vecuma pensijas piešķiršanas brīdim.

Līdz vecuma pensijas piešķiršanai pieteicējs ir saņēmis invaliditātes pensiju 476,85 *euro* apmērā. Ņemot vērā, ka vecuma pensijas apmērs – 186,23 *euro* ir mazāks par invaliditātes pensiju, kas noteikta kaitējuma atlīdzinājuma apmērā, pamatojoties uz likuma „Par valsts pensijām" pārejas noteikumu 19.punktu, no 2016.gada 1.septembra pieteicējam vecuma pensija invaliditātes laikā ir noteikta invaliditātes pensijas kaitējuma atlīdzības apmērā 476,85 *euro*, bet no 2016.gada 1.oktobra sakarā ar pensiju indeksāciju – 485,72 *euro* apmērā.

[2.4] Sociālās garantijas Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekiem nosaka Sociālās aizsardzības likums, kas stājās spēkā 2000.gada 1.janvārī. Saskaņā ar šā likuma 10.pantu Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībnieks, kuram ir noteikta invaliditātes cēloņsakarība ar Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas darbu veikšanu, vienlaicīgi var saņemt kaitējuma atlīdzību un valsts pensiju, kas piešķirta saskaņā ar likumu „Par valsts pensijām". Tas nozīmē, ka personai, kurai invaliditātes cēloņsakarība ar Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas darbu veikšanu ir noteikta pēc 2001.gada 1.janvāra, vienlaicīgi ir tiesības saņemt valsts pensiju un kaitējuma atlīdzinājumu. Savukārt Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekam, kuram invaliditāte bija noteikta līdz 2001.gada 1.janvārim, invaliditātes pensijas apmēru noteica saskaņā ar Ministru kabineta 1997.gada 30.decembra noteikumu Nr.441 „Noteikumi par darbā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanu" 38.^{1} un 38.^{2}punktu pēc formulas: PA = 90 % VS x DZ, kur: PA – pensijas apmērs; VS – vidējā darba samaksa (Centrālas statistikas pārvaldes aprēķinātā mēneša vidējā bruto darba samaksa sabiedriskajā sektorā strādājošajiem par iepriekšējo ceturksni); DZ – profesionālo darbspēju zaudējuma pakāpe procentos.

Saskaņā ar Sociālās aizsardzības likuma pārejas noteikumu 1.punktu no 2010.gada 1.jūlija visas invaliditātes pensijas, kas piešķirtas līdz šā likuma spēkā stāšanās dienai un aprēķinātas kaitējuma atlīdzības apmērā tika pārrēķinātas pēc minētās formulas, VS nosakot par 2010.gada 1.ceturksni.

Pieteicējs līdz vecuma pensijas saņemšanai ir saņēmis invaliditātes pensiju, kas aprēķināta kaitējuma atlīdzības apmērā. Pamatojoties uz pieteicēja 2016.gada 30.augusta iesniegumu, invaliditātes pensijas vietā tika piešķirta vecuma pensija, kas aprēķināta saskaņā ar likumu „Par valsts pensijām". Tā kā vecuma pensijas apmērs ir mazāks nekā kaitējuma apmērā noteiktais invaliditātes pensijas apmērs saskaņā ar likuma „Par valsts pensijām" pārejas

noteikumu 19.punktu ir noteikts kaitējuma atlīdzības apmērā aprēķinātais invaliditātes pensijas apmērs. Līdz ar to Aģentūrai nav pamata piešķirt kaitējuma atlīdzību, jo izmaksājamais pensijas apmērs jau ir noteikts kaitējuma atlīdzības apmērā.

[3] Administratīvajā rajona tiesā saņemts /pers. A/ pieteikums par labvēlīga administratīvā akta, ar kuru pieteicējam tiktu piešķirta un izmaksāta kaitējuma atlīdzība kā Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekam, izdošanu.

Pieteicējs norāda, ka saskaņā ar Sociālās aizsardzības likuma 10.panta pirmo daļu pieteicējam kā Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekam ir tiesības saņemt gan vecuma pensiju, gan kaitējuma atlīdzību.

Likuma „Par valsts pensijām" uzdevums ir noteikt uz apdrošināšanas iemaksām balstītas valsts obligātās pensiju apdrošināšanas sistēmas principus, kā arī kārtību, kādā valsts sociālās apdrošināšanas pensiju nodrošina vecuma, invaliditātes un apgādnieka zaudējuma gadījumā, savukārt Sociālās aizsardzības likuma mērķis ir noteikt Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībnieka un Černobiļas AES avārijas rezultātā cietušās personas statusu, kā arī sociālās garantijas Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekam, viņu apgādībā esošām personām un Černobiļas AES avārijas rezultātā cietušajām personām. Kaitējuma atlīdzība ir likumdevēja noteikta papildus sociālā garantija Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekiem, kas zaudējuši darbspējas, un tā piešķirama arī tad, ja persona jau saņem valsts pensiju – vecuma vai invaliditātes pensiju.

Tiesiskās paļāvības princips paredz, ka likumam ir galvenais spēks, ka persona var paļauties, ka valsts rīkojas tiesiski un konsekventi.

[4] Aģentūra rakstveida paskaidrojumā tiesai pieteikumu neatzīst un lūdz to noraidīt, atsaucoties uz lēmumā norādīto argumentāciju. Papildus paskaidrojot, ka šobrīd Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībnieki saņem atšķirīgu sociālo nodrošinājumu atkarībā no invaliditātes noteikšanas laika, t.i., pirms vai pēc 2000.gada. Lai sekmētu vienlīdzīgas attieksmes principu, piešķirot sociālo nodrošinājumu minētajām personām neatkarīgi no invaliditātes noteikšanas laika, ir izstrādāti un 2016.gada 1.jūlijā publicēti grozījumi Sociālās aizsardzības likumā, kuri stāsies spēkā 2017.gada 1.janvārī. Šo grozījumu rezultātā tiem Černobiļas AES dalībniekiem, kuriem invaliditāte ir noteikta līdz 2000.gada 1.janvārim un vecuma pensiju saņem kaitējuma atlīdzības apmērā, vecuma pensija tiks pārrēķināta saskaņā

ar likumu „Par valsts pensijām" un piešķirta kaitējuma atlīdzība.

Motīvu daļa

[5] Pārbaudījusi lietas materiālus, lietas dalībnieku rakstveida paskaidrojumus, izvērtējusi lietā esošos pierādījumus, tiesa atzīst, ka pieteikums ir apmierināms.

[6] Izskatāmā administratīvā lieta ir ierosināta par labvēlīga administratīvā akta izdošanu par kaitējuma atlīdzības piešķiršanu pieteicējam kā Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekam. Tādējādi tiesai ir jāpārbauda, vai pastāv priekšnoteikumi labvēlīga administratīvā akta izdošanai par kaitējuma atlīdzības piešķiršanu pieteicējam kā Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekam.

Kā atzīts Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta judikatūrā, sociālajās tiesībās pastāv izņēmums no vispārīgā principa, ka, lemjot par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, jāvērtē spēkā esošā tiesību norma. Proti, kaut arī, lemjot par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, tiesai parasti jāvērtē spēkā esošā tiesību norma, šim principam ir izņēmumi. Viens no šādiem izņēmumiem attiecas uz sociālajās tiesībās noteikto labumu gūšanu. Sociālo tiesību jomā tiesiskās situācijas maiņa (tiesību normas grozīšana vai izslēgšana) neietekmē tiesības, kuras personai bija brīdī, kad viņa ar iesniegumu par šā labuma saņemšanu vērsās iestādē (*sk. Augstākās tiesas 2007.gada 8.novembra sprieduma lietā Nr.431/2007 14.punktu, 2009.gada 6.novembra sprieduma lietā Nr.334/2009 11.punktu*).

[7] Lietā nav strīda par to, ka pieteicējs ir Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībnieks, kuram ir noteikta invaliditātes cēloņsakarība ar Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas darbu veikšanu. Strīds ir par to, vai pieteicējam, kurš saņem vecuma pensiju (iepriekš – invaliditātes pensiju kaitējuma atlīdzības apmērā), pamatojoties uz Sociālās aizsardzības likuma 10.panta pirmo daļu, papildus ir piešķirama kaitējuma atlīdzība kā Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekam, kuram ir noteikta invaliditātes cēloņsakarība ar Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas darbu veikšanu.

[8] Sociālās aizsardzības likums noteic, ka kaitējuma atlīdzība ir Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekam vai viņa nāves gadījumā – viņa apgādībā bijušajiem darbnespējīgajiem ģimenes locekļiem piešķiramā naudas summa, kas Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekam kompensē ienākumu zaudēšanu sakarā ar darbspējas zaudējumu, bet apgādājamajam – iztikas avota zaudēšanu (*1.panta 4.punkts*). Tiesības uz kaitējuma atlīdzību ir Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekam, kuram ir noteikta invaliditātes cēloņsakarība ar Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas darbu veikšanu (*8.panta pirmās daļas 1.punkts*). Kaitējuma atlīdzību šā likuma 8.panta pirmās daļas 1.punktā minētajām personām piešķir un pārrēķina tādā pašā kārtībā un apmērā kā kaitējuma atlīdzību personām, kuras līdz 1997.gada 1.janvārim ir cietušas nelaimes gadījumā darbā vai kurām ir konstatēta arodslimība (*9.panta pirmā daļa*). Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībnieki, kuriem ir noteikta invaliditātes cēloņsakarība ar minēto darbu veikšanu, vienlaicīgi var saņemt kaitējuma atlīdzību un valsts pensiju, kas piešķirta saskaņā ar likumu „Par valsts pensijām" (*10.panta pirmā daļa*).

Augstākās tiesas Administratīvo lietu departaments līdzīgā lietā, interpretējot iepriekš norādītās tiesību normas, secināja, ka kaitējuma atlīdzība ir likumdevēja noteikta papildu sociālā garantija Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekiem, kas zaudējuši darbspējas, un tā piešķirama arī tad, ja persona jau saņem valsts pensiju – vecuma vai invaliditātes pensiju. Tas, ka likumdevējs Sociālās aizsardzības likuma 9.pantā noteicis, ka minētā kaitējuma atlīdzība piešķirama tādā pašā kārtībā un apmērā kā kaitējuma atlīdzība personām, kuras līdz 1997.gada 1.janvārim ir cietušas nelaimes gadījumā darbā, un tas, ka konkrētajā lietā pieteicējam izmaksājamās vecuma pensijas apmērs atbilst sākotnēji noteiktajam invaliditātes pensijas apmēram, kas aprēķināts, izmantojot kaitējuma atlīdzības aprēķināšanas noteikumus, nenozīmē, ka pieteicējs nepamatoti pretendē uz divām kaitējuma atlīdzībām. Izsekojot tiesiskā regulējuma vēsturiskajai attīstībai, secināms, ka likumdevējs abām izmaksām, kuru vienlaicīgu saņemšanu noteic Sociālās aizsardzības likuma 10.panta pirmā daļa, ir paredzējis līdzīgus noteikumus to apmēra aprēķināšanā (*sk. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 18.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-11/2012 13.punktu*).

[9] Kā konstatējams no lietas materiāliem, pieteicējam 1994.gada 11.janvārī noteikta invaliditāte un tā rezultātā no 1994.gada 18.janvārī saskaņā ar likumu „Par valsts pensijām" piešķirta invaliditātes pensija. Minētā invaliditātes pensija kā Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekiem, kuriem invaliditāte bija iegūta līdz 2000.gada 1.janvārim, tika aprēķināta kaitējuma atlīdzības apmērā, pamatojoties uz Latvijas Republikas Augstākās Padomes 1991.gada 15.maija lēmumu „Par pasākumiem, kas veicami, lai uzlabotu Černobiļas AES avārijas rezultātā cietušo Latvijas Republikas iedzīvotāju sociālo stāvokli".

Augstākā tiesa, izvērtējot tiesisko regulējumu, secināja, ka no šī tiesiskā regulējuma neizriet, ka invalīdiem – Černobiļas AES avārijas seku

likvidatoriem invaliditātes pensijas vietā būtu piešķirta kaitējuma atlīdzība, bet gan tas, ka minētājām personām piešķirtā invaliditātes pensija ir aprēķināma nevis pēc likuma „Par valsts pensijām" noteiktās formulas, bet gan kā papildu sociālā garantija pēc noteikumiem, kas noteikti kaitējuma atlīdzības aprēķināšanai (*sk. Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2012.gada 18.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-11/2012 12.punktu*).

Pieteicējam no 2016.gada 1.septembra invaliditātes pensijas vietā piešķirta vecuma pensija un atbilstoši likuma „Par valsts pensijām" pārejas noteikumu 29.[1] un 19.punktam vecuma pensijas apmērs noteikts iepriekš aprēķinātās invaliditātes pensijas apmērā.

Augstākā tiesa atzinusi, ka invaliditātes pensijas saņēmējam pēc vecuma pensijas piešķiršanai noteiktā vecuma sasniegšanas ir piešķirama un aprēķināma vecuma pensija atbilstoši likumā noteiktai vecuma pensijas aprēķina formulai, kura neietver kaitējuma atlīdzību. Tikai tādā gadījumā, ja šādi aprēķinātā vecuma pensija ir mazāka nekā līdz tam saņemtā invaliditātes pensija, vecuma pensija ir izmaksājama iepriekš saņemtās invaliditātes pensijas apmērā (*sk. Augstākās tiesas 2012.gada 18.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-11/2012 12.punktu*).

Tiesa konstatē, ka no tiesību normām un Augstākās tiesas atziņām izriet, ka kaitējuma atlīdzība ir papildu sociālā garantija Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekam, kuram ir noteikta invaliditātes cēloņsakarība ar Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas darbu veikšanu (kuri zaudējuši darbspējas), un vecuma pensija neietver kaitējuma atlīdzību, bet kaitējuma atlīdzība piešķirama arī tad, ja persona saņem arī vecuma pensiju.

Ņemot vērā minēto, iestādes atteikums pieteicējam piešķirt kaitējuma atlīdzību kā Černobiļas AES avārijas seku likvidēšanas dalībniekam, jo pieteicējs saņem vecuma pensiju kaitējuma atlīdzības apmērā, nav tiesisks. Līdz ar to /pers. A/ pieteikums ir apmierināms un iestādei uzdodams izdot pieteicējam labvēlīgu administratīvo aktu – piešķirt kaitējuma atlīdzību, pamatojoties uz Sociālās aizsardzības likuma 10.panta pirmo daļu.

[10] Sociālās aizsardzības likuma 9.panta pirmajā daļā noteikts, ka kaitējuma atlīdzību piešķir un pārrēķina tādā pašā kārtībā un apmērā kā kaitējuma atlīdzību personām, kuras līdz 1997.gada 1.janvārim ir cietušas nelaimes gadījumā darbā vai kurām ir konstatēta arodslimība. Tātad atbilstoši šai tiesību normai ir jāveic pieteicējam piešķiramās kaitējuma atlīdzības aprēķins, piemērojot Ministru kabineta 2001.gada 23.augusta noteikumos Nr.378 „Darbā nodarītā kaitējuma atlīdzības aprēķināšanas, finansēšanas un izmaksas kārtība" noteikto kārtību un termiņus. Proti, atbilstoši šo noteikumu 17.1.1.apakšpunktam un 20.punktam lēmumu par kaitējuma atlīdzības piešķiršanu pieņem, pamatojoties uz darbinieka pieprasījuma par kaitējuma atlīdzības piešķiršanu, par iepriekšējo laikposmu, bet ne vairāk kā par 12 mēnešiem pirms pieprasījuma iesniegšanas dienas.

Kā konstatējams no lietas materiāliem, pieteicējs iestādē ir vērsies 2016.gada 30.augustā. Līdz ar to kaitējuma atlīdzība ir aprēķināma un izmaksājama ar 2015.gada 30.augustu.

[11] Vienlaikus tiesa norāda, ka 2017.gada 1.janvārī ir stājušies spēkā grozījumi Sociālās aizsardzības likumā. Sociālās aizsardzības likuma pārejas noteikumu 7.punkts paredz Aģentūras pienākumu ar 2017.gada 1.janvāri pārrēķināt kaitējuma atlīdzību personām, kurām kaitējuma atlīdzība jau ir piešķirta līdz 2016.gada 31.decembrim. Tādējādi Aģentūrai kaitējuma atlīdzība spriedumā norādītajā kārtībā aprēķināma un izmaksājama tikai līdz 2016.gada 31.decembrim, savukārt par periodu, sākot no 2017.gada 1.janvāra, Aģentūrai par pieteicēja kaitējuma atlīdzības apmēru, to pārrēķinot, jālemj atbilstoši Sociālās aizsardzības likuma grozījumiem, kas stājas spēkā ar 2017.gada 1.janvāri.

[12] Pieteicējs par pieteikuma iesniegšanu tiesā samaksājis valsts nodevu 28,46 *euro* apmērā (*lietas 8.lapa*).

Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 126.panta pirmajai daļai, ja pieteikums pilnībā vai daļēji apmierināts, tiesa piespriež no atbildētāja par labu pieteicējam viņa samaksāto valsts nodevu. Saskaņā ar Ministru kabineta 2013.gada 12.februāra noteikumu Nr.85 „Kārtība, kādā administratīvajā lietā iemaksā, atmaksā un atlīdzina valsts nodevu un iemaksā un atmaksā drošības naudu" 13.punktu valsts nodevu atlīdzina mēneša laikā pēc tiesas vai tiesneša nolēmuma stāšanās spēkā Administratīvā procesa likuma 126.pantā minētajos gadījumos no tās iestādes budžeta līdzekļiem, kura attiecīgajā administratīvajā lietā bijusi pieaicināta atbildētāja pusē.

Tā kā pieteikums ir apmierināms, no atbildētājas pusē pieaicinātās iestādes – Aģentūras par labu pieteicējam piespriežama valsts nodeva 28,46 *euro*.

Rezolutīvā daļa

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 126.panta pirmo daļu, 246.-251., 289.pantu, 290.panta pirmo un otro daļu un 291.panta pirmo daļu tiesa

nosprieda:

apmierināt /pers. A/ pieteikumu.

Uzlikt pienākumu Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai viena mēneša laikā no sprieduma spēkā stāšanās dienas izdot administratīvo aktu par kaitējuma atlīdzības piešķiršanu un izmaksāšanu /pers. A/ kā Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībniekam sākot no 2015.gada 30.augusta.

Piespriest no Latvijas Republikas par labu /pers. A/, personas kods /personas kods/, viņa samaksāto valsts nodevu 28,46 *euro* (divdesmit astoņi *euro*, 46 centi) apmērā, kas atlīdzināma no administratīvajā lietā pieaicinātās iestādes Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras budžeta līdzekļiem.

Spriedumu var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Rēzeknes tiesu namā.

Tiesnese Solvita Pujāte